

BOEK Wonen in Monnikenheide: zorg, inclusie en architectuur

Monnikenheide, pionier in inclusieve zorgarchitectuur in Vlaanderen

Het Vlaams Architectuurinstituut en architect-filosoof Gideon Boie pakken uit met een boek over een uniek architecturaal experiment: Monnikenheide. Opgericht in 1973 door Wivina en Paul Demeester groeide dit in Zoersel gelegen zorgcentrum voor mensen met een verstandelijke beperking uit tot een internationale referentie voor inclusieve zorgarchitectuur. Architecten als b0b Van Reeth (AWG), Peter Swinnen (51N4E/CRIT.) en Dirk Somers (Bovenbouw) kregen de afgelopen 50 jaar de kans om als jonge ontwerper te experimenteren met deze uitzonderlijk ontwerp opdracht. Het resultaat is een groen domein vol kwalitatieve architectuur op maat van de bewoners én met een bijzondere connectie met het aangrenzende dorp.

Wonen in Monnikenheide: zorg, inclusie en architectuur
Verkrijgbaar vanaf 25.04.2023 op vai.be of in de betere boekhandel

Book launch
25.04.2023 om 20:00u, DE SINGEL, Antwerpen

50 jaar Monnikenheide

“Tussen de majestueuze sparren en eiken in de bossen van Zoersel woont sinds vijftig jaar een bijzondere gemeenschap. Zo’n tweehonderd personen met een mentale en fysieke beperking leven er samen in collectieve woningen.” Het voorwoord door Sofie De Caigny leest als het begin van een roman. Het verhaal van Monnikenheide bestaat dan ook uit tal van kleurrijke personages en emoties. In 1973 openen Wivina en Paul Demeester-De Meyer met hulp van sympathisanten een eerste short-stay home op een stuk grond geschonken door vader Jozef Demeester. De oprichting van het centrum is onder meer het gevolg van een persoonlijke drijfveer: Steven, de eerstgeborene zoon van Wivina en Paul Demeester-De Meyer heeft het syndroom van Down en kon volgens de toenmalige richtlijnen niet thuis opgevoed worden. De gangbare praktijk was om deze mensen onder te brengen in de psychiatrie. Dit moest volgens het jonge paar anders en toen ontstond het idee om zelf een inclusief zorgcentrum op te richten, dit met behulp van toonaangevende op maat gemaakte architectuur. De naam Monnikenheide verwijst naar de cisterciënzers die de toenmalige heidegrond in de 18de eeuw bewerkten. Sinds zijn oprichting blijft Monnikenheide evolueren, zowel op het eigen terrein als in de naastgelegen verkaveling en het dorp van Zoersel.

PERSBERICHT

“Ik noem Monnikenheide graag een radicaal experiment: radicaal in de afwijzing van de oude logica van separatie en onzichtbaarheid, experimenteel in de architecturale uitgangspositie die het anders-zijn van elke medemens omarmt.”

- Sofie De Caigny, directeur Vlaams Architectuurinstituut

Een visionaire kijk op zorgarchitectuur

Wonen in Monnikenheide vertelt voor het eerst de geschiedenis van Monnikenheide vanuit een architecturaal perspectief. Diverse projecten die deel uitmaken van het zorgcentrum kregen al snel een iconische status in de Vlaamse architectuurcultuur. Zo is er het Seppenshuis van de hand van b0b Van Reeth, de eerste Vlaamse Bouwmeester en het Huis aan 't Laar van 51N4E. Ze werden veelvuldig gepubliceerd, maar nog nooit in onderlinge samenhang gedocumenteerd en becommentarieerd.

“Vijftig jaar na zijn oprichting is Monnikenheide een levensgroot architecturaal statement over de plaats van mensen met een beperking in onze samenleving.”

- Gideon Boie, architect-filosoof (KU Leuven / Bavo)

Het was architect-filosoof Gideon Boie die het Vlaams Architectuurinstituut benaderde om een boek te maken over Monnikenheide. Vanuit zijn eigen onderzoekspraktijk werkt hij vaak rond zorg en architectuur. Boie is onder meer bekend van het project Kanunnik Petrus Jozef Triestplein in Melle. Daar transformeerde hij samen met architecten de vylder vinck taillieu het voormalige psychiatrisch centrum Caritas om tot een activiteitenzone voor patiënten, bezoekers en medewerkers. De ingreep en het onderzoek gooiden hoge ogen in binnen- en buitenland. Een boek over Monnikenheide kadert in Boies visie op de maatschappelijke impact van architectuur: “De verzamelde architectuur op Monnikenheide belichaamt een bijzondere ontwerpintelligentie, vanuit het alledaagse gesprek en experiment in het zorgcentrum, niet doorheen vaste theorieën, typologieën en vormen.” Boie benadrukt de doorslaggevende impact van Demeester als politica op de ontwikkeling van Monnikenheide en bij uitbreiding de architectuurcultuur in Vlaanderen: “Als lid van CD&V was Wivina Demeester tussen 1985 tot 1999 minister en staatssecretaris in verschillende federale en regionale regeringen, met diverse bevoegdheden in onder meer financiën, begroting, gezondheidszorg, welzijn en openbaar bestuur. In die hoedanigheid is ze bepalend geweest voor de uitbouw van de architectuurcultuur in Vlaanderen. Zo riep ze als politiek verantwoordelijke voor de Regie der Gebouwen de functie van Vlaams Bouwmeester in het leven en was ze van 2004 tot 2022 voorzitter van de raad van bestuur van het Vlaams Architectuurinstituut.” Monnikenheide kan dus gezien worden als culminatiepunt van Demeesters interesses in zorg, architectuur en politiek.

PERSBERICHT

“Monnikenheide vertelt eigenlijk alles over wie Wivina Demeester is. Dat je een dorp nodig hebt om je kinderen mee groot te brengen, dat is voor veel ouders een hoop, een verzuchting of een opgeluchte vaststelling. Wivina Demeester dróómdde niet alleen van een dorp, ze liet er eentje bouwen. Door de allerbesten in hun vak.”

- Thomas Vanderveken, radio- en televisiemaker

Wonen in Monnikenheide biedt een chronologisch overzicht van de architectuurproductie in het gelijknamige zorgcentrum sinds de prille jaren, zowel in woord als beeld. Aan het boek schreven meerdere auteurs. **Gideon Boie** voorziet als hoofdredacteur een overzicht van hoe architecturale typologie en ruimtelijke setting ingezet worden als sleutel in de zoektocht naar inclusie van personen met een verstandelijke beperking. **Fredie Floré** beschrijft enkele centrale gebruiken in recente woningen op Monnikenheide, collectief en individueel. **Heleen Verheyden** belicht de sociaal-ruimtelijke dimensie van de architectuurproductie in Monnikenheide. Voor Verheyden is Monnikenheide een uniek voorbeeld van hoe architectuur personen met een beperking in de eerste plaats in staat stelt om vanzelfsprekend deel te zijn van de samenleving. Het essay van **Vjera Sleutel** en Gideon Boie behandelt de visie van Monnikenheide om personen met een beperking te laten genieten van het recht op een eigen territorialiteit door een extensief beheer en spontaan gebruik van het bos. In haar essay *Architectuur die mensen mooier maakt* situeert **Sofie De Caigny** de betekenis van Monnikenheide binnen de Vlaamse architectuurcultuur. Ze kijkt naar de manier waarop over zorgarchitectuur gepubliceerd werd in de Vlaamse architectuurmedia en hoe het thema ingeschreven werd in het overheidsbeleid sinds de jaren 2000. Het boek sluit af met *Vivre, c'est faire vivre*. In deze tekst schetst **Thomas Vanderveken** de biografie van Wivina en Paul Demeester. De leidraad van zijn hommage is het gesprek dat hij voerde met Demeester in het televisieprogramma *Alleen Elvis blijft bestaan*. Naast deze teksten speelt fotografie een grote rol in het boek. De beeldenreeks van kunstfotograaf **Kurt Deruyter** werpt een blik op het overweldigende landschap van Monnikenheide en schetst zo het belang van de natuur als zorgende omgeving voor de bewoners. Blikvanger is het coverbeeld waarop het kunstwerk *Open kamer* van **Richard Venlet** is te zien. Het betonnen platform met één deur dat langs alle zijden toegankelijk is, belichaamt de notie van inclusie die Monnikenheide uniek maakt in het Vlaamse zorglandschap.

“De gebouwen in Monnikenheide geven aan hoe architectuurkwaliteit kan ontwikkeld worden: de opdrachtgevers bepalen de maatschappelijke meerwaarde door de positie en daarbij de relatie tot de context aan te geven. De ontwerper vertaalt die ambitie in bijzondere huizen voor bijzondere mensen.”

- Erik Wieërs, Vlaams Bouwmeester

Projecten in Monnikenheide

- Woning Demeester, Luc Van den Broeck (1970)
- Short-stay home, Bruno Boulanger (1973)
- Personeelsgebouw, Bruno Boulanger (1973)
- Monnikenbos, Luc Van den Broeck (1980)
- Monnikenhuis, Luc Van den Broeck (1980)
- Werkhuis, Mark Depreeuw (1985)
- Seppenhuis, b0b Van Reeth/ArchitectenWerkGroep (1997)
- Aanbouw woning Demeester, Maarten Van Severen (2000)
- Huis aan de Voorne, Huiswerk architecten (2003)
- Hoofdgebouw, therapiebad en wasserij, Architectuurgroep Jo Peeters (2003)
- Huis aan de kerk, Vermeiren De Coster Architecten (2004)
- Open kamer, Richard Venlet (2006)
- Zonnebloem, Architectuurgroep Jo Peeters (2010)
- Huis aan 't Laar, 51N4E (2013)
- De Eiken, UR architects (2016)
- Monnikenbos, UR architects (2020)
- Villa Kameleon, FELT architecture & design (2021)

Werken mee aan dit boek:

Gideon Boie is architect-filosoof, medeoprichter van het collectief BAVO en gastprofessor architectuurkritiek aan de Faculteit Architectuur van de KU Leuven. Zijn onderzoek richt zich op de politieke dimensie van kunst, architectuur en stedenbouw. BAVO verruimt de betekenis van kritiek door actief te interveniëren in de praktijk. Onderzoek naar de architectuur van de psychiatrie kreeg met het PC Caritas-project internationale erkenning, zie hiervoor *Unless Ever People* (2018), met architecten de vylde vinck taillieu.

Sofie De Caigny is directeur van het Vlaams Architectuurinstituut en gast-professor in architectuurkritiek aan de faculteit Ontwerpwetenschappen van de Universiteit Antwerpen. Haar doctoraatsthesis betref de wooncultuur in Vlaanderen tussen de oorlogen. Ze publiceerde veel over recente architectuur in Vlaanderen en de relatie tussen erfgoed en hedendaagse architectuur. Ze was commissaris van de Belgische inzending voor de 17de Architectuurbiënnale van Venetië.

Kurt Deruyter studeerde sociologie en journalistiek, maar zag snel dat de beeldtaal hem meer mogelijkheden bood dan het woord om zijn verhalen te vertellen. In een lyrisch-filosofische stijl die deels beschrijft maar ook de perceptie bevraagt, onderzoekt hij specifieke biotopen en hoe landschap en bevolking elkaar dynamisch beïnvloeden. In het langlopende project *Halfway Home* zijn dat de aankomstwijken van Brussel, in *Cain & Abel* de autochtone nomaden van Siberië en in *Rêveries du Promeneur Solitaire* de berglandschappen van de Pyreneeën. Zijn werk bevindt zich zowel in musea als in privécollecties.

PERSBERICHT

Frédie Floré is hoogleraar architectuur- en interieurgeschiedenis aan de Faculteit Architectuur van de KU Leuven. Ze schreef een proefschrift over 'goed wonen' in België in de periode 1945-1958. Vandaag focust haar onderzoek op de representatieve rol van architectuur en interieurs in de 20ste en 21ste eeuw. Floré is mede-oprichter van de onderzoeksgroep Architecture Interiority Inhabitation. Ze is co-editor van *The Politics of Furniture. Identity, Diplomacy and Persuasion in Post-war Interiors* (2017) met Cammie McAtee en guest editor van 'Architecture and Bureaucracy' in *Architectural History* (2022), met Ricardo Costa Agarez en Rika Devos.

Ine Meganck is grafisch ontwerper, docent en onderzoeker. Sinds 2019 doceert ze grafisch ontwerp aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Antwerpen en sinds 2022 ook aan KASK School Of Arts Gent. Zelf studeerde ze af in 2012 aan de Werkplaats Typografie in Arnhem.

Vjera Sleutel behaalde in 2017 een Master Architectuur aan de Faculteit Architectuur van de KU Leuven. Sindsdien deed ze als onderzoeker bij BAVO ruime ervaring op binnen uiteenlopende projecten rond zorgarchitectuur, met name binnen geestelijke gezondheidszorg. Ze was werkzaam binnen verschillende architectenbureaus. Tevens ontwikkelde ze een eigen kunstpraktijk met Vroomm.collectif. Sinds 2021 treedt ze op als praktijkassistent Lab-O aan de Faculteit Architectuur van de KU Leuven .

Thomas Vanderveken studeerde muziektheorie en piano aan het Koninklijk Conservatorium te Brussel alvorens een carrière te beginnen als presentator, eerst bij jongerenzender JIMtv, en daarnaast ook bij de klassieke radio Klara. Sinds 2004 is Thomas Vanderveken radio- en televisiemaker bij de VRT, waar hij verschillende programma's op de sporen zette. Hij geniet grote erkenning met de talkshow *Alleen Elvis blijft bestaan* (Canvas), waarin hij gesprekken voert met bekende persoonlijkheden.

Heleen Verheyden studeerde Kunstwetenschappen aan KU Leuven en Paris Sorbonne IV en behaalde in 2017 een Master in de Architectuur aan de Faculteit Architectuur van de KU Leuven. Haar werk focust op de sociale impact van architectuur en stedenbouw en de zoektocht naar ruimtelijke rechtvaardigheid. Haar werk combineert methodes uit de ruimtelijke praktijk, zoals mapping en ontwerpend onderzoek, met etnografisch onderzoek. Ze werkt momenteel aan een doctoraat rond huisvesting voor vluchtelingen aan de KU Leuven.

PERSBERICHT

Praktische info

Wonen in Monnikenheide Zorg, inclusie en architectuur

ISBN 9789492567307

Hard cover, 230 x 310 mm, 160 pagina's, illustraties in kleur

Beschikbaar vanaf 25 april 2023 op www.vai.be/publicaties en in de betere boekhandel
€ 39,50

Ook verkrijgbaar in het Engels:

ISBN 9789492567314

Met essays van Gideon Boie, Sofie De Caigny, Frédie Floré, Vjera Sleutel, Thomas Vanderveken en Heleen Verheyden

Met beeldsays van Kurt Deruyter

Vormgeving door Ine Meganck

Met projecten van Luc Van den Broeck, Bruno Boulanger, Mark Depreeuw, b0b Van Reeth/ArchitectenWerkGroep, Maarten Van Severen, Architectuurgroep Jo Peeters, Huiswerk architecten, Vermeiren De Coster Architecten, Richard Venlet, 51N4E, UR architects, FELT architecture & design

[Download perskit en persbeelden](#)

Perscontact

Egon Verleye

Pers & communicatie

Vlaams Architectuurinstituut

egon.verleye@vai.be

+32 (0)3 242 89 73 + 32 (0)486 21 17 74